

Nr 295.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående disposition av elevavgifterna vid tandläkarinstitutet; given Stockholms slott den 5 mars 1920.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen medgiva,

att utöver det belopp av högst 14,000 kronor, som enligt ett riksdagens föregående beslut årligen får ur elevavgifterna vid tandläkarinstitutet utgå till hyra av lokal för poliklinik och laboratorium, till lokalens uppvärmning och belysning m. m. samt till materiell, må för enahanda ändamål under vartdera av åren 1920 och 1921 av elevavgifterna användas ett belopp av högst 10,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5
mars 1920.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Elevavgifter-
na vid tand-
läkarinsti-
tutet.

Föredragande departementschefen, statsrådet Olsson yttrade härefter:
Jag anhåller nu att få anmäla en fråga om dispositionen av elevav-
gifterna vid tandläkarinstitutet, vilken fråga är av beskaffenhet att böra
underställas riksdagens prövning.

För att erhålla en rätt uppfattning av berörda fråga är det nödvän-
digt att känna vissa förhållanden vid tandläkarinstitutet. Då frågan om
elevavgifternas disposition redan flera gånger varit förelagd riksdagen,

kunde det för ändamålet vara tillräckligt att hänvisa till riksdagshandlingarna, särskilt till punkt 125 i bilagan åttonde huvudtiteln vid statsverkspropositionen år 1918, det år då denna fråga senast var föremål för riksdagens uppmärksamhet. Jag vill emellertid här återgiva vissa delar av vederbörande departementschefs anförande under nyssnämnda punkt.

Departementschefen erinrade till en början, att tandläkarinstitutet stode under karolinska mediko-kirurgiska institutets styrelse och förvaltning samt grundade sin verksamhet på medel, som från olika håll tillflöto detsamma. Därefter anförde departementschefen:

Under ordinarie anslagen till karolinska institutet är med rubrik tandläkarinstitutet såsom förslagsanslag högst uppfört ett belopp av 31,700 kronor, samma belopp, å vilket den av riksdagen år 1910 fastställda avlöningsstaten för tandläkarinstitutet slutar. Att detta anslag har karaktären av förslagsanslag högst beror därpå, att enligt riksdagens beslut vid tandläkarinstitutets upprättande kostnaderna för tandläkarinstitutet i första hand skola bestridas med elevernas avgifter. Dessa avgifter, däri inberäknad en anmälningsavgift av 50 kronor för tandläkarexamen, få enligt riksdagens beslut för fullständigt genomgången kurs ej understiga 605 kronor.

Ur dessa avgifter finge, fortsätter departementschefen, visst belopp årligen användas till hyra av lokal för poliklinik och laboratorium, till lokalens uppvärmning och belysning m. m. samt till materiell. Bestämmelserna rörande användningen av elevavgifterna vore av riksdagen stadgade såsom villkor för fastställande av avlöningsstaten. Om överskott uppstode å elevavgifterna, sedan det fastställda beloppet tagits i anspråk för ovannämnda ändamål, skulle detsamma inlevereras till statskontoret. Det uppfördes i räkenskaperna såsom särskilda uppbördsmedel för det ordinarie förslagsanslaget till tandläkarinstitutet och tjänade till att minska statens kostnader för institutet, sådana de angäves av avlöningsstatens slutsumma.

Departementschefen meddelade vidare, att vid tandläkarinstitutets poliklinik upptoges avgifter av de patienter, som behandlades därstädes. Dessa avgifter upptoges såsom ersättning för den materiell, som åtginge vid behandlingen — arvode för behandlingen erlades ej. Från avgift fria vore de patienter från Stockholms stad, som företedde medellöshetsintyg. Till täckande av kostnaderna för materiell vid sådana patienters behandling betalade staden ett belopp av 1,500 kronor.

Slutligen uppbure tandläkarinstitutet för två rum i dess lokal, vilka förhyrdes av odontologiska föreningen, ett belopp av 600 kronor.

I fortsättningen yttrade departementschefen:

Vid tandläkarinstitutets inrättande år 1897 sattes det belopp, som ur elevavgifterna skulle få utgå för ovannämnda ändamål, till högst 5.800 kronor. Då detta belopp snart nog visade sig otillräckligt, blev det vid två tillfällen förhöjt. Beloppet utgör nu från och med år 1910 det ovan nämnda, högst 14.000 kronor. Under de närmast följande åren synes beloppet hava varit tillfyllest, och överskotten hava inlevererats till statskontoret; av överskottsmedlen för år 1914 har med riksdagens medgivande ett belopp av högst 3.881 kronor 73 öre fått användas till inköp av instrumenter och apparater för tandläkarinstitutets tandfyllningsavdelning. Under åren 1915 och 1916 åter hava de för uppehållande av institutets verksamhet nödiga bidragen ur

elevavgifterna icke kunnat begränsas inom det medgivna högsta beloppet. År 1915 överskreds detsamma med 1,723 kronor 65 öre, varvid emellertid riksdagen år 1917 på Kungl. Maj:ts framställning lät bero, och institutet blev alltså befriat från skyldigheten att till statsverket inleverera sagda belopp. År 1916 överskreds beloppet med 757 kronor 73 öre. Begäran rörande motsvarande befrielse i fråga om detta belopp är ingiven till Kungl. Maj:t. Ärendet är ej nu färdigt att föreläggas Kungl. Maj:t till prövning. Jag skall efter verkställd utredning i sinom tid göra den hemställan i ämnet, vartill omständigheterna må föranleda.

Framställning i ämnet gjordes ock till 1918 års riksdag, som i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag lät bero vid nämnda under år 1916 skedda överskridande. Samtidigt gjordes enahanda framställning till riksdagen rörande ett belopp av 7,966 kronor 65 öre, varmed under år 1917 ovannämnda högsta belopp av 14,000 kronor överskridits. Även därvid lät riksdagen bero (skr. 205/18).

Den fråga, som avhandlades under förutnämnda punkt 125 i bilagan åttonde huvudtiteln till 1918 års statsverksproposition, gällde tillstånd för tandläkarinstitutet att såsom bidrag för dess verksamhets uppehållande använda ytterligare ökat belopp ur elevavgifterna.

Såsom skäl härför åberopades — under hänvisning för övrigt till förhållandena under åren 1915 och 1916 — att institutets verksamhet med varje år vidgats; så hade t. ex. antalet patientbesök från 24,200 år 1906 stigit till omkring 40,000 år 1916. Vidare hade dyrtiden medfört ökade utgifter på grund av hyresstegring, höjda avlöningar för kassörska och städerskor, ökade kostnader för bränsle, gas och elektricitet, tvätt och förbrukningsartiklar, varjämte institutets behov av nyanskaffning i fråga om instrument m. m. ej under rådande ekonomiska förhållanden för institutet kunnat tillgodoses.

Vederbörande vid tandläkarinstitutet och karolinska institutet, understödda av kanslern för rikets universitet, begärde alltså tillstånd för tandläkarinstitutet att från och med år 1918 oavkortat använda studie- och examensavgifterna, med skyldighet att till statsverket inlämna möjligen uppkommet överskott, eller åtminstone att få förfoga över högst 21,000 kronor av studie- och examensavgifterna, likaledes från och med år 1918.

Beträffande elevavgifternas storlek upplystes i omförmälda ärende, att de under år 1916 uppgått till 22,170 kronor; de närmast föregående åren hade de utgjort i runt tal 20,000 kronor för år. I fråga om patientavgifterna — det andra väsentliga bidraget från tandläkarinstitutets sida för uppehållande av dess verksamhet — hade de år 1916 uppgått till nära 21,000 kronor.

Efter redogörelse för handlingarna i det ärende, som av vederbörande departementschef avhandlades under meranämnda punkt 125, förklarade sig departementschefen finna, att tandläkarinstitutets framlagda behov av ökade penningmedel till dess förfogande särskilt under rådande förhållanden icke kunde bestridas.

I fråga om sättet för beredande av erforderliga ökade medel fann departementschefen det ligga nära till hands att ifrågasätta ökat bidrag från Stockholms stad. Till stöd härför kunde ock departementschefen åberopa ett av riksdagen i samband med godkännande av ny stat för tandläkarinstitutet år 1910 gjort uttalande; han återger detta uttalande, som återfinnes under punkt 7 i riksdagens skrivelse nr 8/1910.

Härefter yttrade dåvarande departementschefen:

Jag finner det sålunda framställda kravet på ökat bidrag från Stockholms stads sida vara berättigat. Att staden under alla förhållanden bör deltaga i kostnaderna för institutet minst med ett belopp, som motsvarar den beräknade kostnaden för materiell vid behandlingen av medellösa sjuka, som äro bosatta inom staden, synes mig utan vidare uppenbart. Rörande denna kostnad har jag infortrat närmare uppgifter från tandläkarinstitutet. Från institutets sida har svarats, att densamma icke kan uppgivas, enär därför erforderliga anteckningar icke föras. I varje fall torde kostnaden överstiga det belopp, som lämnas av Stockholms stad. Fullt fog förefinnes emellertid enligt min uppfattning för att man ej begränsar sig till ett yrkande enbart på ersättning för dylika kostnader. Den stora fördel, som genom den synnerligen billiga behandlingen vid tandläkarinstitutet står öppen för stadens invånare och som i icke ringa mån torde nedbringa stadens kostnader för tillgodoseende av tandvården inom staden, gör, att man med allt skäl kan ställa sina anspråk högre. Att nu definitivt fixera det belopp, som bör begäras av Stockholms stad, torde icke vara lämpligt. Det vill dock synas mig, som om det icke kan anses obilligt, om man fordrar ett ökat tillskott från stadens sida av ungefär 3,500 kronor. Givetvis böra stadens myndigheter sättas i tillfälle att uttala sig i ärendet och besluta i frågan. Underhandlingar om höjning av stadens bidrag till institutet torde därför böra upptagas; och jag har för avsikt att inom den närmaste tiden hemställa om vidtagande av härför erforderliga åtgärder.

Man skulle ju visserligen kunna tänka sig, att ökandet av Stockholms stads anslag gjordes till villkor för att ytterligare belopp av statsmedel ställdes till institutets förfogande. Jag vill emellertid bestämt avråda från att slå in på denna väg. Skulle Stockholms stad mot förmodan ställa sig avvisande mot att höja sitt bidrag till institutets kostnader, bleve följden då den, att institutet icke finge större belopp till täckande av sina utgifter än som nu står till institutets förfogande. Av den i ärendet förebragta utredningen synes mig emellertid, såsom jag redan framhållit, ojävaktigt framgå, att det nuvarande anslaget är otillräckligt och att ytterligare medel böra för de närmaste åren ställas till institutets disposition. Därest Stockholms stad, såsom man har all anledning att förvänta, beviljar förhöjning av det från stadens sida till institutet utgående anslaget, bör emellertid givetvis det ökade belopp av elevavgifter, som institutet får till sitt förfogande, i motsvarande mån minskas.

Jag övergår nu till frågan, vilketdera av de utav tandläkarinstitutets lärarråd ifrågasatta två alternativen för anskaffande av de för institutet erforderliga medlen

lämpligen bör väljas. I likhet med statskontoret finner jag det ej böra ifrågasättas, att institutet får fritt förfoga över studie- och examensavgifterna. Däremot anser jag det vara synnerligen behövt, att institutet beredes den förbättring i dess ekonomi, som ett bifall till lärarrådets andra alternativ skulle innebära. Det äskade tillskottet ur elevavgifterna torde dock, i avbidan på att prisen å tandläkarinstitutets olika förnödenheter kunna sjunka samt på definitivt avgörande i fråga om ökande av Stockholms stads anslag till institutet, för närvarande böra medgivas allenast för åren 1918 och 1919.

Riksdagen fann ej något att erinra mot Kungl. Maj:ts i enlighet med departementschefens förslag gjorda framställning och anmälde förty, att riksdagen beslutit att utöver det belopp av högst 14,000 kronor, som enligt ett föregående beslut årligen finge ur elevavgifterna vid tandläkarinstitutet utgå till hyra av lokal för poliklinik och laboratorium, till lokalens uppvärmning och upplysning m. m. samt materiell, finge för enahanda ändamål under vartdera av åren 1918 och 1919 av elevavgifterna användas ett belopp av högst 7,000 kronor.

Redan innan riksdagen fattade sitt beslut men efter det statsutskottet yttrat sig i frågan hade Kungl. Maj:t i skrivelse den 19 april 1918 anbefallt överståthållarämbetet att från Stockholms stadsfullmäktige infordra och till Kungl. Maj:t överlämna yttrande, huruvida staden vore villig att från och med år 1920 bidra till kostnaderna för tandläkarinstitutets verksamhet med ett från 1,500 kronor till 5,000 kronor förhöjt årligt belopp.

Stadsfullmäktige hava numera i skrivelse den 3 november 1919 anmält, att stadsfullmäktige sagda dag beslutit att från och med år 1920 förhöja sitt årsanslag till 5,000 kronor, under villkor att redogörelse för anslaget användning årligen tillställes stadens hälsovårdsnämnd.

Stadsfullmäktiges omförmälda skrivelse har av överståthållarämbetet med skrivelse den 20 november 1919 överlämnats till Kungl. Maj:t, därvid ämbetet anmält, att besvär över stadsfullmäktiges beslut i ärendet icke blivit i vederbörlig ordning anförda.

Med tillkännagivande av vad sålunda förelupit har Kungl. Maj:t den 12 december 1919 anbefallt universitetskanslern att efter vederbörandes hörande till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag angående det belopp av de vid tandläkarinstitutet inflytande elevavgifterna, som — utöver det enligt riksdagens beslut ur nämnda avgifter till hyra av lokal för poliklinik och laboratorium m. m. årligen utgående beloppet av högst 14,000 kronor — anses från och med år 1920 vara för enahanda ändamål behövt.

Efter anmodan att yttra sig i denna fråga har tandläkarinstitutets lärarråd i skrivelse till karolinska institutets lärarkollegium anförts:

Tandläkarinstitutet har kunnat genomkämpa de gångna krigsåren och dyrtiden utan att balans uppkommit och med anlitande av de medel, som bestämts för det samma och som influtit genom dess egen verksamhet jämte det anslag av 1,500 kronor, som beviljats av Stockholms stad. Detta tämligen enastående förhållande har möjliggjorts därigenom, att den allra största sparsamhet iakttagits samt att med behövliga förbättringar och reparationer måst anstå. Det förslag till stat, som uppgjordes för år 1918, räknade med en inkomst av 45,100 kronor och en utgift av 43,400 kronor. Bland inkomsterna räknades med 22,700 kronor studie- och examensavgifter samt 22,400 kronor från andra håll (patientavgifter, Stockholms stads bidrag, hyra från odontologiska föreningen och dylikt). Verkliga inkomsten uppgick emellertid till 49,940 kronor, därav 22,970 kronor studie- och examensavgifter.

Men även de beräknade utgifterna hava överskridits i ungefärligen samma proportion, som beräkningen av inkomsterna för år 1918 överskridits, och utgjorde 48,883 kronor. Närmaste anledningen härtill var, att de tänkta omkostnaderna för förbrukningsartiklar, värme, gas och elektricitet m. m. betydligt ökats.

I förslag till stat för år 1919 måste därför dessa poster höjas ganska väsentligt. På den grund beräknades utgifterna till 49,500 kronor. Häremot svarade en beräknad inkomst av 49,800 kronor.

Räkenskaperna för år 1919 äro icke sammanställda och avslutade, men en överslagsberäkning såsom ledning för avgörande av det förslag till stat för tandläkarinstitutet under år 1920, som skall inlämnas till lärarkollegiet före januari månads utgång, visar, att ingen minskning i de större posternas utgiftssumma kan förväntas.

Då därtill kommer, att en vid tandläkarinstitutet anställd och av dess inflytande medel avlönad kassörska måst tillerkännas sedvanliga dyrtidstillägg — alltså förevarande utgift mer än fördubblats — och värden för den fastighet, där tandläkarinstitutet är inhyst, begärt en ökning av hyran från 10,000 kronor till 14,000 kronor för år, är varje sannolikhet, att utgifterna skola bli mindre under år 1920 än under år 1919, utesluten.

Visserligen har Stockholms stad från och med år 1920 höjt sitt bidrag från 1,500 kronor till 5,000 kronor; men nyss antydda poster med ökade omkostnader samt andra såsom renhållning, tvätt m. m., vilka fortfarande visa tendens att stiga, göra knappast troligt, att utgifterna för år 1920 komma att understiga cirka 55,000 kronor.

Häremot svara inkomster:

	Kronor.
Examens- och studieavgifter	omkring 26,000: —
Patientavgifter m. m.	» 26,000: —
Stadens bidrag	5,000: —
Hyra av odontologiska föreningen	600: —
	Summa 57,600: —

Av inflytande studie- och examensavgifter har åt tandläkarinstitutet medgivits att för åren 1918 och 1919 få använda högst 21,000 kronor.

Vad ovan anförts gör det otänkbart, att tandläkarinstitutet kan någorlunda tillfredsställande uppehålla sin praktiska verksamhet utan lika stort bidrag av studieavgifterna som de bägge sistförflutna åren. Snarare kommer en ökad summa att bli behövlig, och får lärarrådet på den grund hemställa, att tandläkarinstitutet under åren 1920 och 1921 måtte av inflytande studie- och examensavgifter årligen få använda högst 25,000 kronor till hyra av lokal för poliklinik och laboratorier, till lokalens uppvärmning och belysning m. m. samt till materiell.

I lärarrådets hemställan har karolinska institutets lärarkollegium förenat sig, och universitetskanslern har i skrivelse den 28 januari 1920 hemställt om Kungl. Maj:ts åtgärd i syfte att tandläkarinstitutet må berättigas använda ifrågavarande avgifter på sätt lärarkollegiet tillstyrkt.

I anledning av vad i ärendet förekommit har statskontoret, vars yttrande inforrats, i skrivelse den 4 februari 1920 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte avlåta framställning till riksdagen i det syfte, som ovannämnda myndigheter angivit, dock så att riksdagens medgivande till användande av ökade medel ur elevavgifterna skulle äskas blott för åren 1920 och 1921.

Departementschefen.

Den höjning av Stockholms stads bidrag till uppehållande av tandläkarinstitutets verksamhet, som på ett föregående stadium av frågan om elevavgifternas användande ansågs kunna förväntas, har nu blivit verklighet. För närvarande synes emellertid ej med denna höjning av stadens bidrag kunna förknippas den motsvarande minskning av elevavgifternas tagande i anspråk, varpå man ansett sig kunna hoppas. Den föreliggande utredningen går tvärtom ut på att tandläkarinstitutet nu bör tillerkännas rätt att för sin verksamhet förfoga över ett ännu större tillskott ur elevavgifterna — utöver det från och med år 1910 medgivna, 14,000 kronor — än det, som enligt riksdagens beslut år 1918 utgått för åren 1918 och 1919; det kräves nu, att tillskottet skall sättas till 11,000 kronor.

De uppgjorda beräkningarna och de i ärendet nu lämnade meddelandena giva ej otvetydigt vid handen, att ett ytterligare tillskott till just nämnda belopp är oundgängligt. Då jag nu vill tillstyrka, att ett ytterligare tillskott beredes, inskränker jag mig till att föreslå, att detsamma sättes till 10,000 kronor. Lägre torde det emellertid ej böra sättas dels för undvikande att institutet skall nödgas att, såsom skedde för åren 1915—1917, gå utöver gränsen av det medgivna användandet av elevavgifterna, dels ock för att om möjligt bereda institutet tillfälle till nyinköp av instrument o. d. Behovet därav är i det föregående omnämnt och kvarstår, enligt vad jag inhämtat av vederbörande.

Det är tydligt att, därest ett ökat tillskott ur elevavgifterna till uppehållande av tandläkarinstitutets verksamhet medgives, endast en ringa del av avgifterna torde komma att tjäna det från början avsedda syftet att i någon mån täcka statsverkets kostnader för institutet. Orsaken härtill är naturligen till stor del att söka i nuvarande extra ordinära förhållanden. Ovissheten om huru länge dessa förhållanden komma att råda gör, att jag, lika med statskontoret, finner mig böra tillstyrka, att riksdagens medgivande i fråga om det ökade tillskottet ur elevavgifterna utverkas endast för åren 1920 och 1921.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva,

att utöver det belopp av högst 14,000 kronor, som enligt ett riksdagens föregående beslut årligen får ur elevavgifterna vid tandläkarinstitutet utgå till hyra av lokal för poliklinik och laboratorium, till lokalens uppvärmning och belysning m. m. samt till materiell, må för enahanda ändamål under vartdera av åren 1920 och 1921 av elevavgifterna användas ett belopp av högst 10,000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, gilla; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlästas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gösta Neuendorff.
